

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Факультет філології

Кафедра української мови

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ СЛОВОТВОРУ»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Українська мова і література»

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.01 Українська мова та література

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1
від 29 серпня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Когнітивні аспекти словотвору»
Викладач (-і)	Грещук Василь Васильович
Контактний телефон викладача	+380505191867
E-mail викладача	vasyl.greshchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очний
Обсяг дисципліни	90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі та з розрахунком відповідного часу
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Питання словотвору давно ввійшли як окремий освітній компонент в навчальні плани і освітні програми спеціальності «Філологія». Когнітивний аспект дослідження традиційних проблем морфеміки і словотвору дає можливість поглянути на ці проблеми з нових позицій. Когнітивна лінгвістика принципово змінює не лише прийоми вивчення таких складних і суперечливих явищ, як членованість, похідність, мотивація і фразеологізація, по-іншому трактується їх роль у словотвірній системі мови. Виділення саме цих процесів як основного об'єкта дослідження зумовлено їх особливим статусом бути механізмом формування мовної картини світу словотвірними засобами. Однією із основних проблем когнітивного підходу до мови є вивчення структури фіксації знань. Такі властивості слова, як мотивованість, похідність, подільність, фразеологічність є результатом пізнавального процесу як явища, пов'язаного з когнітивними процесами мовної свідомості. Когнітивний аспект передбачає аналіз мовних явищ у тісному зв'язку з носіями лінгвокультури. Центральним за такого підходу стає принцип антропоцентризму. З огляду на зазначене пропонується курс дасть змогу студентові поглибити свою лінгвістичну підготовку, по-новому поглянути на традиційні питання морфеміки та словотвору.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета курсу – сформувати в студентів антропоцентричний підхід до аналізу словотвірних явищ та морфеміки, доповнити структурно-системний аспект на морфеміку й словотвір когнітивним.</p> <p>Основні цілі вивчення курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – простежити еволюцію поглядів на вузлові дериватологічні поняття; – з'ясувати основні положення і терміни когнітивної лінгвістики; – вивчити методики лінгвокогнітивного аналізу; – ознайомити студентів із категоризацією дійсності словотвірними засобами; – виявити роль словотвору у формуванні мовної картини світу; – окреслити когнітивні компоненти словотвірної мотивованості; – з'ясувати когнітивну структуру похідного слова; – ознайомити студентів із способами актуалізації дериваційний смислів у тексті. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	

Інтегральна компетентність.

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі філології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
13. Здатність проведення досліджень на належному рівні

Фахові компетентності:

1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.
2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.
7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації тексту.
8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

Програмні результати навчання:

2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.
3. Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.
12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.
16. Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції української філології, уміти застосовувати їх у професійній діяльності.
17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних завдань і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та / або навчання.
20. Дотримуватися правил академічної доброчесності, тобто принципів особистого прикладу, відповідальності, справедливості, академічної свободи, взаємоповаги і взаємодовіри, прозорості, партнерства та взаємодопомоги, компетентності й професіоналізму, законності тощо.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	18 год
Практичні заняття	12 год
Самостійна робота	60 год

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
П'ятий	035 Філологія	Третій	Вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

№	Тема	Форма заняття, год	Результати навчання	Завдання
1	Тема 1. Основні положення й терміни когнітивної лінгвістики. 1. Когнітивна діяльність людини. 2. Мовне бачення світу. 3. Когнітивна наука. 4. Категоризація дійсності.	лекція – 2 год практичне заняття – 2 год самостійна	– знати основні поняття та категорії когнітивної лінгвістики; – розуміти особливості когнітивної діяльності людини.	опрацюва- ти відповідні наукові джерела.

	5. Ментальні репрезентації. Когнітивна семантика. Концептуалізація. 6. Прототип. Фрейм. Стереотип. Сценарій.	робота – 4 год		
2	Тема 2. О. О. Потебня та І. Я. Франко як предвісники лінгвокогнітології. 1. Когнітивізм у лінгвістичній концепції О.О. Потебні. 2. Зasadничі ідеї когнітивної лінгвістики у філософсько-психологічній концепції І. Франка. 3. Концепти «цілого чоловіка» та «революціонізму» в концептосфері І. Франка.	практичне заняття – 2 год самостійна робота – 4 год	– знати основні аспекти когнітивізму у лінгвістичних концепціях О. Потебні та І. Франка	опрацювати відповідні наукові джерела.
3	Тема 3. Мовна картина світу та засоби її формування. 1. Картина світу в життєдіяльності людини. 2. Як здійснюється відображення картини світу в мові. 3. Роль лексики в пізнанні людиною дійсності та формуванні мовної картини світу. 4. Роль словотвору у формуванні мовної картини світу. 5. Метафоризація і її роль у створенні мовної картини світу.	лекція – 2 год практичне заняття – 2 год самостійна робота – 4 год	– розуміти особливості відображення картини світу в мові та життєдіяльності людини; роль лексики в пізнанні людиною дійсності та формуванні мовної картини світу; роль словотвору у формуванні мовної картини світу.	опрацювати відповідні наукові джерела.
4	Тема 4. Категоризація дійсності засобами словотвору. 1. Логіко-лінгвальна категоризація дійсності та знань про неї. 2. Граматичні й лексико-семантичні способи вираження категорії мислення. 3. Роль словотвору в категоризації дійсності. 4. Основні словотвірні категорії в українській мові.	лекція – 2 год практичне заняття – 2 год самостійна робота – 4 год	– знати специфіку логіко-лінгвальної категоризації дійсності; граматичні й лексико-семантичні способи вираження категорії мислення; основні словотвірні категорії в українській мові; – розуміти роль словотвору в категоризації дійсності.	опрацювати відповідні наукові джерела.

5	<p align="center">Тема 5.</p> <p align="center">Проблема подільності слова в когнітивному аспекті.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Взаємозумовленість проблем фразеологізації морфемної структури та її подільності. 2. Фразеологізація морфемної структури на рівні лексичного значення. 3. Чинники фразеологізації морфемної структури на словотвірному рівні. 4. Фактори фразеологізації морфемної структури на концептуальному рівні слова. 5. Проблема ступенів подільності слова. 	<p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 4 год</p>	<p>– знати чинники фразеологізації морфемної структури на словотвірному рівні, фактори фразеологізації морфемної структури на концептуальному рівні слова;</p> <p>– розуміти взаємозумовленість проблем фразеологізації морфемної структури та її подільності, проблему ступенів подільності слова.</p>	
6	<p align="center">Тема 6.</p> <p align="center">Когнітивний аспект мотивології.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мотивованість – один із найважливіших діючих механізмів мови. 2. Поняття «мотивованість» у сучасній лінгвістиці. 3. Мотивованість і внутрішня форма слова. 4. Статус внутрішньої форми слова у когнітивному аспекті. 	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 4 год</p>	<p>– розуміти значення поняття «мотивованість» та «внутрішня форма слова»; статус внутрішньої форми слова у когнітивному аспекті.</p>	опрацювати відповідні наукові джерела.
7	<p align="center">Тема 7.</p> <p align="center">Компоненти внутрішньої форми слова.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ментальний компонент внутрішньої форми слова в когнітивному аспекті. 2. Мотиваційний компонент внутрішньої форми слова і його структура. 3. Етнокультурний компонент мотиваційної структури слова. 4. Модальний і оцінний компоненти мотиваційної структури слів. 5. Інтерпретаційний компонент мотиваційної структури слова. 6. Типи мотивованості в когнітивному аспекті. 	<p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 4 год</p>	<p>– знати основні типи мотивованості в когнітивному аспекті;</p> <p>– розуміти специфіку ментального, мотиваційного, етнокультурного, модального, оцінного та інтерпретаційного компонентів внутрішньої слова.</p>	опрацювати відповідні наукові джерела.
8	<p align="center">Тема 8.</p> <p align="center">Когнітивна структура похідного слова.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Когнітивна структура похідного слова. 2. Способи представлення 	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p>	<p>– знати когнітивну структуру похідного слова та способи її представлення;</p> <p>– розуміти значення слів у світлі теорії фреймів; взаємодію фрейму похідного</p>	опрацювати відповідні наукові джерела

	когнітивної структури похідного слова у словотворчому контексті. 3. Значення слів у світлі теорії фреймів. 4. Взаємодія фрейму похідного слова та фрейму тексту.	самостійна робота – 4 год	слова та фрейму тексту.	
9	Тема 9. Вчення про текстову мотивацію. 1. Текстова мотивація слова як чинник сприймання і розуміння тексту. 2. Способи актуалізації дериваційних смислів у тексті та їх типологія 3. Поняття концептуального простору тексту. 4. Взаємодія дериваційних смислів у концептуальному просторі тексту.	лекція – 2 год практичне заняття – 2 год самостійна робота – 4 год	– знати способи актуалізації дериваційних смислів у тексті та їх типологію; поняття концептуального простору тексту; – розуміти взаємодію дериваційних смислів у концептуальному просторі тексту. – уміти трактувати текстову мотивацію слова як чинник сприймання і розуміння текст.	опрацювати відповідні наукові джерела.
	Підготовка і захист пошуково-дослідної роботи.	самостійна робота – 24 год		

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система оцінювання курсу відповідає критеріям оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. Робота на практичних заняттях упродовж семестру оцінюється за 5-бальною шкалою та максимальною кількістю 40 балів. Під час виставлення допуску до заліку враховуються навчальні досягнення, отримані в процесі оцінювання на практичному занятті (максимум 40 балів), при виконанні підсумкової залікової роботи (максимум 40 балів) та самостійної роботи (максимум 20 балів). Загальна максимальна кількість балів за навчальний курс становить 100 балів.
Вимоги до письмових робіт	Концептуально конкретне й емпірично довершене висвітлення питань.
Практичні заняття	Закріплення й повторення теоретичних питань із вивчених тем курсу. На практичних заняттях бакалавранти поглиблюють теоретичну і практичну підготовку в ділянці словотвору, формують низку інтегральних, загальних та фахових компетентностей, необхідних у науково-дослідній, навчально-методичній та практичній діяльності.

Умови допуску до підсумкового контролю	Мінімальна кількість балів для позитивного зарахування курсу – 50 балів. Для визначення рейтингового підсумкового контролю до уваги взято присутність здобувача на всіх заняттях, його активність та успішність під час виконання практичних завдань, підготовки самостійної роботи, написання контрольної роботи; відсутність пропусків і запізнень на заняття; дотримання етики й культури поведінки на заняттях.
Підсумковий контроль	Форма контролю: залік. Захист підсумкової залікової роботи (максимум 40 балів) та самостійної роботи (максимум 20 балів) бакалавранта.

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника», та індивідуальним графіком, відповідно до «Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/polozhennia-pro-induvid.-grafik.pdf>. Форму письмового виконання роботи втілено на практичних, індивідуальних заняттях, під час написання контрольної, самостійної роботи чи виконання індивідуального завдання.

Академічна доброчесність. У «Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» встановлено морально-етичні принципи та правила поведінки для всіх учасників навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримувати принципу академічної доброчесності та у всій своїй навчальній і викладацькій діяльності зобов'язані діяти порядно, доброчесно. <https://cutt.ly/2wJeFdvU>

За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає «Комісія з питань етики та академічної доброчесності» при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі.

<https://cutt.ly/5wJeN6TU>.

Відвідування занять. Урегульовано «Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»

https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/08/polozgenia-pro-osp_7-redaktsia.pdf.

У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання вхідного, поточного, підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника».

<https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, Udemy, EdEra та ін.

8. Рекомендована література

1. Бацевич Ф.С. Когнітивне і лінгвальне в процесах вербалізації (на матеріалі аномальних висловлень). *Мовознавство*. 1997. № 6. С. 30-36.
2. Венжинович Н.Ф. Концептуальна й мовна карти світу як похідні етнічних менталітетів. *Лінгвістичні студії*. Зб. наук. праць. Донецьк : ДонНУ, 2006, Вип. 14. С. 8-13.
3. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу. / 2-ге вид., випр. і доп.

- Київ : Логос, 2004. 282 с.
4. Грещук Б. В. Словотвірні категорії і когнітивна категоризація дійсності. *Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія*. Івано-Франківськ, 2012. Вип. 36–37. С.33-39
  5. Кононенко В.І. Концепти українського дискурсу : монографія. Київ – Івано-Франківськ : Плай, 2004. 248 с.
  6. Полюжин М.М. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення : монографія. Ужгород : Закарпаття, 1999. 240 с.
  7. Скаб М. В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери. Чернівці : Рута, 2008. 560 с.
  8. Яремко Я. Сучасна політична термінологія: на перетині когніції та комунікації. Дрогобич: Посвіт, 2015. 436 с.

Грещук Василь Васильович
доктор філологічних наук, професор